

I.

Vota et dissertationes,
quae ad concilium Tridentinum pertinent.

I.

An nondum finito concilio Tridentino novum concilium oecumenicum sit indicendum.

1. Quia jussit S^{mo} D. N., ut qui coram S^{co} Sua protulerunt judicium suum de minuta bullae indictionis concilii, illud scriptis libere mandarent¹, parebo et ego mandato Suae S^{co}, ita tamen, ut omnia, quae scripturus sum, judicio ejus libenter et humiliter (ut par est) submittam.

Legi igitur et quantum per tempus licuit consideravi minutam bullae; et in duobus haerebam, in re scilicet et in verbis. Circa rem quidem videbatur et videtur mihi, valde periculosum, coepto jam concilio Tridentino, et nondum finito, neque solemniter confirmato a S^{mo} D. N., novum concilium indici, propter varias rationes; primo quidem, quia novum et inauditum est in ecclesia, ut uno catholico, oecumenico et legitimo concilio incoepto, necdum finito, aliud incipiatur. Aut enim concilia olim celebrata sine interpolatione coepta et finita sunt, ut Nicaenum et Constantinopolitanum et Ephesinum et Chalcedonense et alia innumera; aut, si accidebat ob aliquas causas ea interpolari, continuabantur et tandem fiebantur. Sic enim videmus factum in concilio Florentino, quod quum revocatum fuisset e Basilea Ferrariam et inde Florentiam et Bononiam, tan-

¹ Vide quae supra de materia et de adjunctis hujus voti animadversa sunt.

dem Romae finitum est; idem de concilio Lateranensi ultimo, quod coeptum est sub Julio II. et finitum sub Leone; idem de Tridentino coepto sub Paulo III. et continuato a Julio III.; idem ferunt de sexta synodo et Ephesina tertia. Potest igitur S^{mus} se excusare et fieri in contentiosos cum Paulo respondens: „Nos talem consuetudinem non habemus neque ecclesia Dei“.¹

Deinde videtur aperiri ostium in futurum, ut quoties coepto aliquo concilio displicebant improbis et parum catholicis bene ibi definita si accidat illud interpolari, curent hoc exemplo, ut novum concilium indicatur, et retractentur definita, contra morem sanctorum patrum, qui nunquam non clamabant: semel definita non sunt vertenda in quaestionem. Cavere autem debet S^{mus} huiusmodi ansam posteris praebere, ne quidquam ab eo contrarium sanctis patribus in exemplum et auctoritatem posteris relinquatur, ut dicebat Gregorius VII. in secundo libro sui registri epistola 50. ad Sancium Regem Hispaniarum.²

Tertio, quamvis sancta sedes apostolica errare non possit in definiendis illis, quae fidei sunt, ob assistentiam Spiritus Sancti, curare tamen debet, ut legitime procedat ad huiusmodi definitionem et caveat Dei tentationem. „Sentite, ait Sapiens³, de Domino in bonitate et in simplicitate cordis quaerite illum, quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum, apparet autem eis, qui fidem habent in illum“. Quum autem (ut scriptum est) „semel loquatur Deus, et secundo id ipsum non repetat“⁴, ad ejus tentationem spectare videtur, ut, quae per Spiritum Sanctum definita sunt, nondum finito

¹ I. Cor. 11, 16: „Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus neque ecclesia Dei“.

² Migne P. L. 148, 401: „Quia venerandi canones ad sacerdotii gradum tales proveri contradicunt, probare eos non satis cautum fore putavimus, ne quidquam a nobis contrarium sanctis patribus in exemplum et auctoritatem posteris relinquatur. Solest enim sancta et apostolica sedes plerumque considerata ratione tolerare, sed nunquam in suis decretis et constitutionibus a concordia canonicae traditionis deviare.“

³ Sap. 1, 1. 2.

⁴ Job 33, 14.

illo concilio, ac si nihil factum sit, denuo retractentur. Eodem enim modo retractarii poterunt quae in novo concilio definiuntur, et sic erit nullus controversiarum modus neque finis.

Quarto, si Sanctitas Sua novum incipit concilium, videbitur sibi ipsi contraria et in dictis et in factis; quod maxime optabunt adversarii, ut habeant suae maledicentiae materiam. Quod autem sibi in dictis videatur contradicere, constat, quia in bulla indictionis jubilaei excusa¹, quae per totum orbem diffundetur, et quam procul dubio legent Lutherani, indicitur sola continuatio concilii Tridentini. Contradicit igitur sibi summus pontifex, si novum indicat. In factis etiam esset major constantia si, sicut S^{mus} persistens obtinuit, ut in eodem loco fieret celebratio concilii (de quo non ita referebat), ita etiam persisteret in continuatione; obtineret enim cum Dei gratia, ut superaedificaret tam bene jactis fundamentis, nec facto praerberet occasionem destruendi tam bene aedificata.

Quinto, quia timendum est ne, sicut ex assumpto panni rudis in vestem veterem major scissura fit (ut Dominus noster in Evangelio² dixit), ita etiam ex hac nova concilii indictione, sequatur in ecclesia aliqua scissura. Nam paene omnes catholici poterunt illam aegre ferre. Haeretici quoque, si non venient ad novum concilium, obtinebunt saltem hoc, quod macula aliqua (de qua postea dicitur) concilium Tridentinum fuerit conspersum. Si autem venerint, et, eis postulantis iniquas condiciones, fuerint ut par est rejecti, conquirentur se deceptos et frustra vocatos ad novum concilium, et excitabunt quas poterunt tragoedias. Ubi autem indiceretur sola continuatio, si venirent ad concilium, serio venirent, et cum Dei gratia reducerentur; si vero

¹ Intelligit bullam *Ingenisimus semper*, datam 20. Novembris 1560, in qua Pius IV. consilium celebrandae iterum synodi aperit processusque publicas praescribit indulgentia plenaria promissa. Textum exhibet Raynaldus a. 1560. nr. LXVIII. In eo verba occurrunt: *Concilii celebrationem indicimus continuendam . . . Synodum in eadem cicitate Tridentina indicere et continuare decrevimus.*

² Marc. 2. 21; Matth. 9. 16.

non venirent, ecclesia brevi tempore haberet integram doctrinam decisam, qua erudiret parvulos suos, et aliis viis ageret, ut exequutioni mandaretur etiam a Lutheranis; ob quos non sunt retractanda jam definita, dicente Leone in epistola 76. ad Leonem Augustum¹: „Praenoscat igitur pietas tua, venerabilis imperator, hos, quos spondeo dirigendos, non ad confingendum cum hostibus fidei, nec ad certandum contra illos a sede apostolica profecturos, quia de rebus et apud Nicaeam et apud Chalcedonem (sicut Deo placuit) definitis, nullum audeamus inire tractatum, tanquam dubia vel infirma sint, quae tanta per Spiritum sanctum fixit auctoritas. Instructioni autem parvulorum nostrorum, qui post lactis alimoniam cibo desiderant solidiori satiari, ministerii nostri praesidium non negamus. Et sicut simpliciores non spernimus, ita a rebellibus haereticis abstinemus, memores praecepti Domini dicentis: Nolite dare sanctum canibus, et nolite projicere margaritas ante porcos.² Haec Leo.

Sexto, si incipitur novum concilium, et veniunt Lutherani, non solum curabunt, ut retractentur jam definita, sed ut ab aliis odiosis et quae tractanda non essent incipiatur tractatio, ut puta a legibus et conditionibus servandis in concilio; a potestate summi pontificis super concilium vel concilii super eum; et tandem ita possent immorari in his praeludiis, ut non pertingerent ad iteratam definitionem eorum, quae jam definita sunt; et ita non solum nihil lucraremur ex novo concilio, sed retrocederemus et jacturam faceremus eorum, quae tam salubriter et utiliter sunt definita. Quae quia multa sunt et praecipua in religione, si fieret continuatio concilii, brevi tempore perfici possent pauca necessaria, quae supersunt, et confirmari concilio a sede apostolica et deinceps vacari ejus exequutioni.

Septimo, quia facto ipso indicendi novum concilium, non confirmato nec continuato Tridentino, magna praeju-

¹ Leo magnus ad Leonem I. imperatorem apud Migne P. L., 54, 1143 (Jaffé nr. 5399).

² Matth. 7, 6.

dicia illi fiunt, quod ex multis constat. Primo quia nunquam fuit mos in ecclesia, indicto concilio legitimo et nondum finito, aliud de novo indicere; fuit autem consuetum, contra conciliabula concilia legitima convocare, ut ex historiis notum est. Sic enim factum fuit contra Basiliense et contra Pisanum et contra Ariminense et alia. Facto igitur ipso dici videtur concilium Tridentinum simile illis. Deinde haec differentia est inter divina opera et humana, quod Dei sunt perfecta opera (ut scriptura¹ ait), humana vero imperfecta; rursus Dei opera stabilia sunt (quia consilium Dei stat²), humana vero per se ipsa solvuntur, ut dicebat Gamaliel.³ Hoc ipso igitur quod concilium Tridentinum non continuatur, sed solvitur, et aliud novum inducitur, ostenditur opus humanum in injuriam Spiritus Sancti et totius ecclesiae catholicae, et in magnum gaudium haereticorum, qui hoc ipsum jactabant, et fortassis nec ad novum concilium venient, quum tam iniquas condiciones petant et abominabiles, juraverintque inter eos confessionistae, se non recessuros a sua illa confessione Augustana. Praeterea quum concilia secundum jura et ipsam rationem fini non debeant nisi adepto fine, propter quem coacta sunt, et concilium Tridentinum indictum et coeptum ad extirpationem haeresum et reformationem ecclesiae sit, quum ista bene quidem coepta sint, et non mediocre progressum habuerint, in injuriam concilii est, quod ante finem tollatur de medio. Deinde decretum suspensionis concilii Tridentini (ut ex ultima ejus sessione constat) habet, ut transacto biennio vel ablatis causis celebrationem impediens censetur denuo indicta ejus continuatio.⁴ Quum igitur

¹ Deut. 32, 4.

² Is. 46, 10: Consilium meum stabit.

³ Act. 5, 34.

⁴ Verba decreti suspensionis in sessione XVI, i. e. VI, sub Julio III, pontifice die 28. Aprilis 1552 publicati, quae haec faciunt, ita sonant: „Hujus oecumenici concilii Tridentini *progressum* per biennium suspendendum fore decernit (s. synodus), ea tamen lege, ut si citius pacata res sit . . . ipsius concilii *progressus* eodemmet tempore suam vim, firmitatem vigoremque habere censatur; sin autem, quod Deus avertat, peracto biennio praedicta legitima impedimenta non fuerint submota

tur tot causae sint servandi hoc decretum, et tam leves sint quae in oppositum afferuntur, injuria fit concilio, si rescindatur. Demum ratio ipsa ostendit, quod ubi quid bene et commode coeptum est, perficitur, quum perfici potest; ubi vero aliud simile opus priori non finito incipitur, signum est defectus rei prius inceptae, quod late patet. Nam si fabrica vel vestis vel quodvis aliud opus artis bene coeptum est, perficitur. Et si, eo omisso, aliud simile incipitur, vel defectus est incipientis vel prius coepti operis. Qui viderint igitur novum concilium, omisso jam coepto, putare poterunt, illud fuisse mancum, quod in ejus injuriam cedit.

Ob has igitur rationes et similes putabam expedire indicare continuationem et non novum concilium.

2. Quia tamen pro novo concilio indicendo afferuntur nonnullae rationes, proponam, quae mihi occurrebant ad eam solutionem.

Inprimis igitur suadent novam concilii indictionem, quod imperator et rex christianissimus eam flagitant, quibus non est gratis displicendum in re hac. Responderem, illos esse catholicos principes, et ob id non ignorare, spectare ad summum pontificem et indictionem concilii et modum indicendi; ideo sinent se a Sua S^{te} doceri, quod non expediat tentare hanc rem, non visam in ecclesia, et ita contrariam jam definitis in Tridentino concilio; sicut etiam acquieverunt Suae S^{ti} in celebratione ipsius concilii et in loci electione; maxime quia ista precantur non jam propter se ipsos, quam propter populos sibi commissos; quibus abunde satisfactum erit, si ipsi indictionem novi concilii precati fuerint, licet eam non obtineant; maxime etiam quia fortassis non placebit regi catholico nec suis statibus haec novi concilii indictio.

quum primum cessaverint, talis suspensio eo ipso sublata esse intelligatur, ac suus vigor et robur concilio sit restitutum et esse intelligatur sine alia nova concilii convocazione, accedente ad hoc decretum consensu et auctoritate Sanctitatis suae et sanctae sedis apostolicae.

Ajunt, non venturos esse haereticos ad continuationem concilii, eo quod in illo major pars errorum ipsorum sit praedamnata. Dicerem, quod si ex praeteritis conjicienda sunt futura, potius juvabuntur haeretici continuatione quam nova indictione. Nam Graeci uniti sunt ecclesiae dum continuaretur concilium Florentinum. Ad continuationem etiam concilii Tridentini sub Julio venerunt aliqui Lutherani; et sperandum est, quod modo etiam veniant. Licet enim non sint mutanda definita, poterunt tamen super eis audiri et informari, sicut auditi sunt Donatistae et Luciferiani et Graeci et alii.¹ Iuvabit etiam ut veniant, quia articuli, de quibus maxime contendunt, nondum decisi sunt a synodo Tridentina, sed in eorum adventum dilati (ut ex sessione III. sub Julio constat)². Hi vero articuli sunt de communione sub utraque specie et de missae sacrificio. Nec etiam tractatum est de ordine sacro, de conjugio sacerdotum, de sacramento matrimonii, purgatorio etc. Poterit quoque eis in aliquibus indulgeri, quae non erunt contra fidem et commune bonum. Ad concilium autem de novo inceptum, priori nondum finito, nullus haereticus unquam venit, neque conversus est, quia nullum tale fuit. Et ita timendum est, quod ad hoc non bene coeptum concilium vel nemo veniat vel frustra veniat, quia saepe mala initia mali sequuntur exitus.

Dicunt imminere nobis periculum, si continuetur concilium, quia Lutherani arma sument ad id disturbandum. Dicerem, non id esse valde timendum, tum quia Deus magis aderit ecclesiae suae, si persisterit in via patrum suorum nitens consummare quod aedificare jam coepit, quam si novas aggrediatur vias, tum etiam quia si olim, quum vigerent dissidia principum christianorum et quum Carolus Quintus inermis esset, armato in eum Mauricio, non potuerunt Lutherani disturbare concilium, quinimo quum

¹ De quaestione an et quomodo audiendi sint haeretici cf. infra Votum II.

² Vide „decretum prorogationis definitionis quatuor articulorum de sacramento Eucharistiae et salviconductus protestantibus dandi“ in illa sessione (quae est XIII. concilii) promulgatum.